

Arbetsmarknadsdepartementet
didrik.wenklo@regeringskansliet.se

Yttrande över slutbetänkandet Arbetslivskriminalitet

Er beteckning: A2025/00273

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västerbotten styrker de förslag som slutbetänkandet från delegationen mot arbetslivskriminalitet lämnar. Länsstyrelsen välkomnar särskilt de förslagen om reglering av bärbranschen, samt förslaget om ny lag om rätt till lön för arbetstagare med arbetstillstånd, förslagen som stärker möjligheterna för irreguljära migranter att få lön samt att sanktionsavgifterna är progressiva.

Länsstyrelsen anser att endast ökade kontroller och tillsyn inte räcker för att komma åt problemen med arbetslivskriminalitet utan det behövs också ett förebyggande perspektiv och förhindrande av att oseriösa företag etablerar sig inom riskbranscher.

4.1.2 Vilka näringsgrenar är särskilt utsatta för arbetslivskriminalitet?

De näringsgrensbeskrivningar som tagits fram i samråd med arbetsmarknadens parter är viktiga, men det är en brist att delar av välfärdssektorn och andra högriskområden inte omfattas till exempel hemtjänst, föreningsbidrag och personlig assistans.

6 Åtgärder mot arbetslivskriminalitet

6.2 Kontroller, samverkan, informationsutbyte, styrning och uppföljning är avgörande

Kontroller och tillsyn

Verktygslådan för att bekämpa arbetslivskriminalitet i i huvudsak fokuserat på kontroller och tillsyn. Länsstyrelsen anser att kontroller och tillsyn naturligtvis behövs, men att det inte räcker som åtgärd

mot arbetslivskriminalitet. Kontroller och tillsyn är tidskrävande, och framför allt resurskrävande. Det är många verksamheter som uppger att de inte har de resurser som krävs för att göra kontroller och tillsyn i tillräcklig utsträckning som behövs.

Kontroller och tillsyn förebygger heller inte problemen utan uppdagar fel och brister när de redan har hänt. Det är också komplicerat att agera på uppdagade fel och brister eftersom konsekvenserna kan variera. Det kan handla om allt från åtal, till avtalsbrott mellan två parter, viten, indragna tillstånd eller förelägganden. Ofta är det enkelt att kringgå kontrollbesluten genom att sätta in en målvakt, eller göra ändringar i bolagsstrukturen med mera, vilket slutbetänkandet också beskriver. Länsstyrelsen saknar förslag som förebygger och förhindrar att oseriösa företag får tillträde till den svenska marknaden.

Kontrollsystemet som är inrättat hos kommuner och statliga myndigheter har sällan ett brottsbekämpande syfte, utan är uppbyggt på ett tillitsbaserat värdesystem där den verksamhet som kontrolleras i grunden anses vara ärliga och pålitliga och eventuella fel antas i första hand att vara slarv, bristande kunskap men sällan planerad brottslighet för att utnyttja ett system eller regelverk till fullo. Därför är många av de kontrollsystem vi har inrättade sällan effektiva mot kriminell ekonomi och organiserad brottslighet.

Ansvar är fördelat på en stor mängd aktörer och de samverkansfunktioner som är uppbyggda för att möta behovet av samordnad tillsyn samlar inte alla kontrollaktörer, till exempel så är inte kommunerna del av Arbetslivskriminalitetscentrena (AKC). I stället byggs parallella strukturer upp, som Lokal operativ samverkan, där i stort sett samma aktörer som AKC ingår med tillägget att kommunens tillsynsverksamheter också ingår men då med kommunen eller lokalpolisområdet som samordnande.

Styrning

Länsstyrelsen delar slutbetänkandets slutsats att det behövs nationell samordning och att arbetet mot arbetslivskriminalitet blir tydligare anges i myndigheternas instruktioner. Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om en strukturerad central samordning i Regeringskansliet, samt förslaget om en opartisk rapportör utanför Polismyndigheten.

6.4.3 Det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering bör ses över

Länsstyrelsen anser att det straffrättsliga skyddet brotten bör hamna under lagstiftning där nationella konventioner och direktiv omfattar brottet exploatering. Det skulle underlätta för brottsoffren att få tillgång till insatser som brottsoffer eller målsägare. Risken är annars att det skapas fler incitament att skjuta över frågan civilrättsligt och brottsoffren inte får upprättelse för kränkningen.

6.7.2 Diskrimineringsombudsmannen bör få föra talan för irreguljära migranternas rätt till lön

Länsstyrelsen ställer sig positiva till att stärka fackens roll, däremot ställer myndigheten sig frågande till hur fackens roll ska stärkas mer konkret, det framgår inte hur fackens verksamhet ska finansieras, annat än dagens system med medlemsavgifter. Problematiken med att irreguljära migranter sällan är medlemmar i en fackförening, vilket gör det svårt för fackföreningar att företräda dem. Diskrimineringsombudsmannen verksamhet skulle behöva förstärkas kraftigt, är Länsstyrelsens bedömning, om de ska gå in ta ansvar för denna fråga, då detta en stor grupp människor som kan beröras.

6.13.4 Beställaransvar i bärbranschen bör övervägas

Delegationen anser att ett särskilt beställaransvar i bärbranschen bör övervägas. Länsstyrelsen Västerbotten delar denna slutsats och anser att regeringen bör skyndsamt gå vidare med de förslag gällande reglering av bärbranschen som slutbetänkandet lämnar. Oseriösa beställare inom bärbranschen är ett känt problem och utländska bärplockare som kommer hit med arbetstillstånd är en utsatt grupp. Verksamheten drivs allt som oftast i kommuner med gles befolkning. När missförhållanden uppdagas får dessa kommuner ett långtgående ekonomiskt och praktiskt ansvar.

7.3.5 Myndigheter och andra aktörer som kan bidra mer till att bekämpa arbetslivskriminalitet

Genom att införa en gemensam nationell struktur för regionkoordinatorerna är länsstyrelsens bedömning att arbetet blir mer enhetligt över landet. Regionkoordinatorernas roller och mandat bör tydliggöras i ett gemensamt uppdrag, snarare än dagens mer löst organiserade system. Där anser länsstyrelsen att det vore

önskvärt att ge regionkoordinatorerna ett formellt mandat att identifiera brottsutsatta genom till exempel att ansöka om betänketid på arbetsplatsinspektioner.

Länsstyrelsen anser regionkoordinatorfunktionen bör knytas nära den planerade gemensamma tipsfunktionen för arbetslivskriminalitet samt de regionala Arbetslivskriminalitetscentren, detta för att kunna samordna insatser där människohandel misstänks.

Betänkandet anser att länsstyrelserna bör kunna bidra mer genom sitt brottsförebyggande uppdrag och de tillsynsuppdrag som länsstyrelsen har. I Västerbotten har frågor kring arbetslivskriminalitet varit prioriterat under många år, men det brottsförebyggande uppdragets utformning handlar om att stötta kommunerna utifrån kommunens lokala problembild. Är arbetslivskriminalitet inget en kommun uppmärksammar i sina lägesbilder är det svårt att stötta kommunerna om de anser att andra brottsproblem är mer prioriterade.

För att rikta länsstyrelsens arbete mot ett specifikt brottsproblem är det bättre att ge ett särskilt regeringsuppdrag, jämför med uppdragen Stöd till avhoppare eller Barn och unga i organiserad brottslighet (BoB). Länsstyrelsen Västerbotten ingår inte heller i de samverkansformer som finns som till exempel Myndighetsgemensam satsning mot organiserad brottslighet, eller Arbetslivskriminalitetscentren. Alla länsstyrelser har relevant tillsynsverksamhet och skulle kunna bidra vid gemensamma arbetsplatsinspektioner om vi var del av satsningarna. Även kommunerna har viktig tillsyns- och tillståndsverksamhet som bättre borde tillvaratas i myndighetsgemensam samverkan.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen delar utredningens slutsats att en effektiv strategi måste vara sammanhållen, långsiktig och inkludera ett tydligare EU-perspektiv.

Delegationen har lämnat fyra betänkanden inklusive detta slutbetänkande. Generellt hade Länsstyrelsen önskat mer långtgående förslag och mer systemutmanande lösningar för att komma till rätta med de stora problem som betänkandena har beskrivit. De justeringar av befintliga lagar och bestämmelser som

utredningen lyfter kommer inte att på allvar kunna möta det växande problemet med arbetslivskriminalitet som vi har i Sverige.

En brist i betänkandet är att arbetsmiljöfrågorna i stort sett utelämnats. Arbetsmiljöbrott är en central del av arbetslivskriminella upplägg och kan leda till dödsolyckor, sjukdomar och tystade arbetsplatser. För löntagare betyder det att risker i arbetsmiljön tillåts kvarstå, vilket är oacceptabelt. Sanktionssystemet behöver skärpas och kompletteras med regler om ensamarbete, hot och våld samt arbetsbelastning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson med Kerstin Rörsch som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.